

Pilonovi negativi fotografij

iz fonda
dr. Engelberta Besednjaka
in Rozalije Vuk

PILONOVA
GALERIJA

Pilonovi negativni fotografij iz fonda dr. Engelberta Besednjaka in Rozalije Vuk

Razstava in katalog Pilonove galerije Ajdovščina
ter Pokrajinskega arhiva Nova Gorica

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici je v letu 2020 sodeloval s Pilonovo galerijo Ajdovščina pri pripravi razstave in kataloga z naslovom *Pilonovi negativni fotografij iz fonda dr. Engelberta Besednjaka in Rozalije Vuk*. Projekt je zaokrožil dogajanja ob 50. obletnici smrti Vena Piona, ki jih je pripravila Pilonova galerija.

Tina Ponebšek, direktorica Pilonove galerije, je v uvodu v katalog predstavila sodelovanje med Pilonovo galerijo in Pokrajinskim arhivom, ki se je začelo že oktobra 2016 s temo »Digitalizacija in preučitev negativov Vena Piona iz osebnega fonda dr. Engelberta Besednjaka in Zale (Rozalije) Vuk, por. Besednjak«. Sledili so digitalizacija, evidentiranje in primerjava fotografij (kontaktnih kopij negativov) v digitalni, javno objavljeni zbirki Slovenskega etnografskega muzeja in Pilonove galerije Ajdovščina.

Na razstavi, ki je bila na ogled v prostorih Pilonove galerije Ajdovščina, je bilo predstavljeno 47 izbranih fotografij, zaobjetih v štiri skupine: žanr, krajina in veduta, arhitektura ter arhitekturni detajl. Gre za digitalne povečave negativov iz cikla fotografskih posnetkov, v katerih je Pilon ujel utrip življenja, običaje, pokrajino, arhitekturo in zanimivosti krajev v Vipavski dolini ter širše od Ajdovščine, Vipave, Vipavskega Križa, Goč in Podnanosa do Trnovskega gozda, Štanjela, Tomaja, Trsta in Gorice.

V Pokrajinskem arhivu so Pilonovi negativni razvrščeni v devet razdelkov (Ljudje/Vodnjaki/Cerkve, kapele, znamenja .../Stavbe/Mostovi brvi/Poti, ceste/Sejmi/Naselja/Pokrajina).

Prispevek o življenju in delu ter zapuščino Pilonovega prijatelja dr. Engelberta Besednjaka s poudarkom na usodi fotografij, ki jih je Veno Pilon želel prikazati v albumu, je pripravila Ivanka Uršič. V letih med 1922 in 1925 se je Pilon med slikanjem ukvarjal tudi z dokumentarno fotografijo. Posvetil se je projektu, ki si ga je zamislil kot krajepisni album krajev znotraj na novo okupiranega ozemlja z namenom, da bi tako izrazil nasprotovanje in protest zoper politične razmere, a do realizacije ni prišlo. Tako so fotografije (179 kosov) konec leta 1928 romale v hrambo v Deželni muzej v Ljubljano. V letu 1946 jih je Milko Matičetov uredil v album *Primorsko. Pokrajina, ljudje, arhitektura, itd.*, ki je vseboval le 137 fotografij, danes jih v Slovenskem etnografskem

muzeju hranijo 153. Negative je Pilon obdržal pri sebi vse do leta 1932, ko jih je ponudil v odkup prijatelju dr. Engelbertu Besednjaku, ki je takrat kot politični emigrant živel na Dunaju. Denar za ponujeni odkup negativov je potreboval za svoj delež pri najemu ateljeja na 75, Boulevard de Montparnasse, ki ga je zatem odprl skupaj s poljskim kiparjem in fotografom Hermannom-Szunkejem.

Tanja Cigoj, višja kustosinja Pilonove galerije Ajdovščina, je v prispevku z naslovom *Pilon, dokumentarni fotograf* ovrednotila pomen negativov ter njihovo vsebino znotraj zgodnjega fotografskega opusa Vena Pilon in vrhunca njegovega slikarskega ustvarjanja v Ajdovščini.

Cikel sodi v obdobje, ko je v ateljeju nad očetovo pekarno v družinski hiši v Ajdovščini ustvaril vrhunski opus, s katerim se je po besedah Tanje Cigoj umestil ne zgolj med slovenske, ampak tudi med evropsko prepoznavne umetnike. *»Skozi Pilonove dokumentarne fotografske prizore lahko stopimo v čas in prostor, na hrbtni strani fotografij, hranjenih v SEM-u, je namreč opisno zabeležil motiv, lokacijo, kjer je posnetek nastal ter vsebino. Večini fotografij je dodal tudi zapis, s katerim je posnetek klasificiral: Obrt, Moški tipi, Ženski tipi, Arhitektura, Običaji, Poljedelstvo, Vodnjak ipd, kar potrjuje njegov namen po izdaji sklopa fotografij v albumu. /.../ Čeprav teh negativov ne odlikuje tehnična ostrina, je njihov pomen z etnografskega vidika neprecenljiv.«*

Katalog vključuje tudi celotno korespondenco med Venom Pilonom in dr. Engelbertom Besednjakom, ki se je ohranila v fondu dr. Besednjaka, ter seznam vseh negativov iz obeh fondov, z reprodukcijami in podatki o nahajališču kontaktnih kopij posameznih negativov v Pilonovi galeriji Ajdovščina oziroma v Slovenskem etnografskem muzeju.

Fotografije ter oblikovanje razstave in kataloga so delo fotografa Primoža Breclja. Celotna zbirka negativov je po zaslugi Erika Preglja iz Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici javnosti dostopna na spletnem portalu Kamra, kjer lahko uporabniki dostopajo do vsebin, zbirko je mogoče tudi komentirati.

Ivanka Uršič

Od ISTRABENZA do ISTRABENZA: 1948–1996

Razstava in publikacija Pokrajinskega arhiva Koper

Istrabenz je sodil med pomembnejša gospodarska podjetja v Kopru in na Primorskem ter v Sloveniji, zato smo menili, da si podjetje Istrabenz in njegovi nekdanji zaposleni, ki so ga pomagali ustvarjati in graditi, zaslužijo predstavitev z razstavo in publikacijo.

Z razstavo in publikacijo »od ISTRABENZA do ISTRABENZA: 1948–1996« predstavljamo njegovo dejavnost in poslovanje v obdobju, ko je bil v družbeni lasti: od ustanovitve podjetja leta 1948 do zaključka njegovega lastninskega preoblikovanja leta 1996.

Razstavo in publikacijo smo poimenovali »Od ISTRABENZA do ISTRABENZA: 1948–1996«. Ker se je zapis imena podjetja od leta 1948 do leta 1996 večkrat spremenil (ISTRABENZA, »Istra Benz«, Istra-Benz Koper, »Istra Benz« Koper, »ISTRABENZA« Koper, Istra-Benz Koper, Skupina ISTRABENZ, ISTRABENZ d. d. Koper), možnosti podrobnih raziskav sprememb imena pa zaradi umanjkanja arhivskih virov nismo imeli, smo se dogovorili, da bi se ognili nejasnostim, da v zapisih uporabljamo poenoteni zapis Istrabenz, razen izjemoma, ko je to vezano na natančno določeno časovno obdobje.

Razstavo smo zasnovali kronološko. Na njej so na 11 panojih na temelju zbranega fotografskega gradiva predstavljena obdobja nastanka in razvoja podjetja: Začetki Istrabenza, Istrabenz na Mudi – Koper 1, Istrabenz v Kopru in okolici, Istrabenz ob meji in morju, Istrabenz po širšem Primorskem, Istrabenz